
**ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ,
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА**

УДК 338.49

Кириченко С.О.

**ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ
ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА»
ТА ЇЇ ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ**

У статті досліджено становлення економічної категорії «соціальна інфраструктура», внесено два підходи до визначення сутності. Встановлено, що основою відокремлення соціальної інфраструктури як окремої підсистеми господарського комплексу стало її функціональне призначення та складна внутрішня будова, що може бути представлено як така система, яка володіє як загальними так і специфічними ознаками

Ключові слова: соціальна інфраструктура, інфраструктура, розвиток, людський капітал, потреби населення, відтворення.

В статье исследовано становление экономической категории «асоциальная инфраструктура», выделено два подхода к определению её сущности. Установлено, что основой размежевания социальной инфраструктуры как отдельной подсистемы хозяйственного комплекса стало её функциональное предназначение и сложная внутренняя структура, представленная как определенная система, которая обладает как общими, так и специфическими характеристиками

Ключевые слова: социальная инфраструктура, инфраструктура, развитие, человеческий капитал, потребности, население, воспроизводство

Вступ. У сучасних умовах макро-економічної нестабільності есе більшого значення набуває розвиток соціальної інфраструктури в муніципальних утвореннях, регіонах країни та у державі в цілому. Розвиток соціальної інфраструктури безпосередньо пов'язано із функціонуванням соціальної сфери, яка формує ресурсний та трудовий потенціал країни. У розвитку соціальної інфраструктури зацікавленими є як держава, так і господарюючі суб'єкти й населення, оскільки її розвиток сприяє гармонійним відносинам між суб'єктами національного господарства. Питання розвитку соціальної інфраструктур має міжгалузевий характер і вивчається як економістами так і соціологами і психологами.

Аналіз основних досліджень. Відокремлення економічно; категорії

«інфраструктура» – знайшли своє відображення у працях таких зарубіжних вчених: П. Розенштейна-Родана, А. Хіршмана, А. Янгсона та ін. авторів. Розв'язанню проблем розвитку соціальної інфраструктури та визначенню сутності цієї економічної категорії присвячено роботи таких вчених як: О.М. Алимов, Б.М. Данилишин, А.А. Мазараки, М.К. Орлатий, Ю.Л. Саенхо, Д.М. Стеченко та ін.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість публікацій відносно значення та проблем розвитку соціальної інфраструктури, визначення її сутності залишається лосі дискусійним.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування підходів до визначення сутності поняття «соціальна інфраструк-

тура», визначення її функціонального призначення та внутрішньої будови.

Результати дослідження. Виділення інфраструктури для вивчення як окремого об'єкту направлено на вирішення виникаючих адаптивних проблем у процесі економічного розвитку. Якщо досліджувати це поняття у теоретичному плані, то виділення інфраструктури як наукового компонента економічного й соціального відтворення пов'язано із розвитком виробництва та науково-технічним прогресом. Якщо брати у прикладному аспекті, то інфраструктура розглядається як вторинний елемент при вирішенні народногосподарських завдань.

Інфраструктура повинна забезпечувати вимоги максимальної корисності та потреб як для людей, так і для підприємств, регіонів, держави. Тенденції розвитку інфраструктури як певного облаштування на землі можна прослідкувати з найдавніших часів, приблизно з V сторіччя нашої ери, коли переважало натурально-патріархальне господарство, виникли перші інфраструктурні споруди господарського користування, а ще раніше, приблизно 3000 років до нашої ери, почала створюватися інфраструктура як середовище виживання.

Сьогодні розглядають різні види інфраструктури. Це може бути: ринкова, міська, регіональна, світова, виробнича, соціальна, транспортна, інноваційна, митна та ін. В економіці сам термін «інфраструктура», який був запозичений з військової сфери, почав використовуватися у 40-х роках минулого сторіччя по відношенню до створення умов, пов'язаних із використанням транспорту та зв'язку, для розвитку промисловості, сільського господарства та будівництва.

Поняття соціальної інфраструктури сформувалося у 70-х роках минулого століття на межі галузей соціально-економічних знань сфери нематеріального виробництва і розглядали її спочатку як сферу послуг, і лише з часом стали вивчати як окрему підсистему народного господарства.

Розмаїття тлумачень сутності економічної категорії «соціальна інфраструктура» пов'язано з тим, що представники економічної науки виділяють два підходи до визначення її сутності, акцентуючи увагу на різних аспектах цієї економічної категорії. Це пов'язано з тим, що при розгляді цієї економічної категорії може бути обрано як макроекономічний так і мікроекономічний підходи.

Так перший підхід полягає у тому, що соціальну інфраструктуру розглядають як: сукупність певних галузей, які пов'язані із сферою надання послуг. Такий підхід обумовлено тим, що у макроекономічному аспекті інфраструктура являє собою сукупність певних умов, у тому числі соціальних, які забезпечують: розвиток виробництва задоволення матеріальних та духовних потреб населення, що супроводжується комплексним розвитком транспорту, зв'язку, електроенергетики, матеріально-технічного постачання, науки, освіти, охорони здоров'я тощо.

Наприклад, у Вікіпедії дано тлумачення сутності соціальної інфраструктури, використовуючи такий підхід, а саме: «соціальна інфраструктура – комплекс галузей (освіта, охорона здоров'я, житлово-комунальне господарство, пасажирський транспорт і зв'язок, культура, побутове обслуговування), які безпосередньо пов'язані зі створенням загальних умов для відтворення робочої сили і забезпечення нормальної життєдіяльності людей» [1]. Д.М. Стеченко стверджує, що «соціальна інфраструктура, це сукупність галузей невиробничої сфери, що створюють загальні умови для раціональної організації основних видів діяльності людини – трудової, суспільно-політичної, сфери духовної культури та побуту» [5, с. 218].

Фахівці Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України під соціальною сферою визначають: «складний комплекс різних галузей, які виконують ряд завдань щодо забезпечення життя

і діяльності людини, а саме, пов'язані із забезпеченням життєдіяльності біологічних і соціальних потреб, а також рівня життя, який відповідає соціальному стандарту «нормального» життя і сприймається більшістю як стан комфорту» [6, с. 47]. А соціальну інфраструктуру – як «сукупність специфічних сфер суспільного буття, які створюють і забезпечують умови для просторової й часової соціалізації економіки в контексті соціального призначення держави» [6, с. 49].

Другий підхід трактує соціальну інфраструктуру як певну сукупність об'єктів, які створюють умови для задоволення потреб споживачів, що сприяє їх ефективному відтворенню. Такий підхід пов'язано з тим, що у макро-економічному аспекті інфраструктура досліджується щодо внутрішньо функціонального значення, розкриваючи відносини між окремими об'єктами, якими можуть виступати територіальний комплекс, місто, район, галузь тощо і комплексом елементів необхідних для їх створення, функціонування та розвитку.

Використовуючи такий підхід дано визначення у економічній енциклопедії під редакцією С.В. Мочерного, де соціальна інфраструктура розглядається як «комплекс об'єктів (підприємств, закладів, організацій та споруд), які забезпечують умови функціонування суспільного виробництва і життєдіяльності населення, формування фізично та інтелектуально розвиненого, суспільно активного індивіда» [2, с. 704]. Кінаш І.П. стверджує, що до соціальної інфраструктури «відносяться об'єкти, які забезпечують загальні умови для ефективної трудової діяльності, формування фізичного та інтелектуального розвитку суспільно активного індивідуума та створюють умови для розвитку виробництва і життєдіяльності населення» [3, с. 172].

Отже, тривалий час соціальну інфраструктуру розглядали у контексті інфраструктури, а на як окрему економічну категорію. Основою відокремлення соціальної інфраструктури як економічної

категорії та окремої підсистеми господарського комплексу стало її функціональне призначення й складна внутрішня будова, що може бути представлено як певна система, яка володіє загальними так і специфічними ознаками. Як і будь яка інша система соціальна інфраструктура має цілісність і складність відповідного об'єкту, у своїй будові може бути представлена як певна сукупність підсистем та елементів, взаємодія яких дає більший результат ніж кожна з них окремо у підсумку. У свою чергу система є підсистемою вищого порядку.

При обґрунтуванні функціонального призначення соціальної інфраструктури фахівці виділяють такі положення, що «у системі суспільного відтворення соціальна інфраструктура як специфічна підсистема економіки виконує багатогранні функції. Вона виступає сферою виробництва, споживання різних послуг і духовних благ, пов'язаних з необхідністю охорони здоров'я, отримання освіти, задоволення культурних потреб людини, створення житлово-побутових та інших умов для життя і діяльності населення. У сукупності виконуваних завдань ця функція спрямована на забезпечення розширеного відтворення робочої сили та формування її нового якісного складу» [4, с. 12].

Висновки. Необхідно наголосити, що не залежно від того який використовувати підхід до визначення економічної категорії «соціальна інфраструктура», її необхідно розглядати як самостійний комплекс галузей народного господарства та сукупність певних об'єктів, головною метою яких є задоволення потреб населення та ефективного відтворення людського потенціалу задля переходу його у людський капітал.

Саме людський капітал, особливо із врахуванням вектора розвитку економіки знань, є впливовим фактором виробництва, у тому числі інноваційного, що надає ще більшого акценту до необхідності задоволення потреб споживачів у матеріально-технічному,

побутовому, освітньому, медицинському, транспортному, інформаційному та ін. обслуговуванню.

У свою чергу, розвиток соціальної інфраструктури безпосередньо пов'язано із економічним розвитком регіонів, держави та їх інноваційним розвитком. Отже, соціальна інфраструктура – це: окрема самостійна система, яка складається з певних підсистем (галузей), що взаємодіють між

собою та об'єднанні єдиною спільною метою – забезпеченням життєдіяльності населення та формуванням умов для соціально-економічного розвитку.

Вивчення умов функціонування, внутрішніх зв'язків і зовнішніх факторів кожної з систем і всієї інфраструктури в цілому надзвичайно важливо і необхідно для вироблення ефективних засобів повноцінного функціонування економіки і соціальної сфери.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org>
2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Ред. кол.: С. З. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
3. Кінаш І.П. Склад і структура соціальної інфраструктури / І.П. Кінаш // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Вип. 3(46). – Ч. 2 – С. 171-176.
4. Кочетов О.М. Сучасний погляд на роль інфраструктури в соціальному розвитку суспільства / О.М., Кочетов, Д.А. Харитонов. – Саратов: Изд-во. Саратовський державний соціально-економічний університет. – 2007. – С. 12-18.
5. Трансформація соціальної інфраструктури в контексті забезпечення гуманітарного розвитку ; кол. моногр. / за наук. ред. д.е.н., проф. В.М. Новікова, д.е.н., проф. З.С. Сіройча. – Вінниця; ПЛІ. Балюк І.П., 2015. – 384 с.

Kyrychenko S.O.

APPROACHES TO DEFINITION ESSENCE OF THE CONCEPT «SOCIAL INFRASTRUCTURE» AND ITS FUNCTIONAL APPOINTMENTS

The article established, that development of social infrastructure is directly related; with the functioning forming social and labor resource potential of country. Studying for the social infrastructure as a single object is aimed at solving adaptive problems emerging in the process of economic development. The variety of interpretations the nature «social infrastructure» as an economic category related to the fact that representatives of economic science are allocate two approaches for determine its nature accenting attention on the various aspects this economic category.

The first approach is that social infrastructure is considered as a set of specific sectors, what are connected with the provision of services. This approach caused by the macroeconomic aspect of infrastructure is a combination of certain conditions, including social, which provide: development of production, the material and spiritual needs of the population, accompanied by integrated development of transport, communications, energy, logistics, science, education, health and so on. The second approach treats the social infrastructure as a set of objects that create the conditions for satisfying the needs of consumers and contributing to the efficient reproduction. This approach is due to that the macroeconomic aspect of infrastructure is internally investigated on functional significance, revealing the relationships between different objects, which may make territorial complex, city, industry, etc., and a set of elements needed for their creation, operation and development.

A result of research determined that for a long time social infrastructure considered in the context of infrastructure, and not as a separate economic category. The basis of the separation of social infrastructure as economic category and separate subsystem of economic complex became its functionality and complex internal structure that can be represented as a kind of system that has common and specific features. As any other system the social infrastructure has the integrity and complexity of the applicable object, it can be represented in its structure as a certain set of subsystems and components whose interaction gives greater impact than each of them individually as a result. In turn, the system is a subsystem of the highest order.

It must be emphasised that matter which approach is used to determine the economic category of «social infrastructure» it should be considered as an independent set of important economic sectors and the collection of certain objects, whose primary purpose is to meet the needs of the population and good reproduction of the human potential for conversion in its human capital. Thus, the social infrastructure is: separate independent system, which consists of some subsystems (areas) that interact with each other and consolidate the single common purpose – livelihood and creating conditions for socioeconomic development.

Keywords: social infrastructure, infrastructure development, human capital, population needs, reproduction.